

POWROZ (269) *sb m*

Pierwsze o jasne; -wróz (16), -wroz (5); -wroz *OpecŻyw* (3); -wróz : -wroz *Mącz* (16:2); -wroz- (34), -wróz- (1); -wroz- : -wróz- *Mącz* (14:1).

sg N powróz (36). ◊ *G powroza* (15). ◊ *D powrozowi* (2). ◊ *A powróz* (47), [powroza [w znac. 1.e. *Przen*]]. ◊ *N a. A powróz* (1). ◊ *I powrozem* (19); -em (1), -(e)m (18). ◊ *L powrozie* (15). ◊ [V powrozie.] ◊ *pl N powrozy* (21). ◊ *G powrozów* (21); -ów (5), -ow (2), -(o)w (14); -ów *Mącz* (4); -ów : -ow *OpecŻyw* (1:2). ◊ *A powrozy* (42). ◊ *I powrozy* (18), powrozmi (7), powrozami (6); -y *OpecŻyw* (4), *RejWiz*, *BielKron* (4), *RejZwierc*, *BielSpr*, *SkarKaz*; -mi *WróbŻółt*, *GroicPorz*, *BibRadz* (2), *RejPos*, *GrochKal*; -ami *BudBib*, *ReszList* (2); -y : -mi : -ami *Leop* (2:1), *SkarŻyw* (2:-:1), *LatHar* (2:-:2). ◊ *L powrozich* (14), powrozach (5); -ech *OpecŻyw*, *LubPs*, *KrowObr*, *Leop*, *SienLek*, *RejZwierc* (2), *Strum*, *Calep*; -ach *SkarŻyw*, *LatHar*, *PowodPr*, -ech : -ach *Mącz* (5:2); ~ -ech (1) *OpecŻyw*, -éch (1) *Strum*, -(e)ch (12).

Sł stp, Cn notuje, Linde także XVII – XVIII w.

1. *Gruby sznur; funis Murm, Mymer¹, BartBydrg, Vulg, PolAnt, Mącz, Calag, Calep, Cn; restis BartBydrg, Calag, Calep, Cn; vinculum Vulg, Mącz, PolAnt; schoenus, t(h)omex Mącz, Calep, Cn; retinaculum Calag, Calep; funiculus, virga PolAnt; funis nerveus, nervus Mącz; tenuis Calep; corda JanStat; lineaserta, linum (tortum), mataxa, semifunium, serile,serta, tormentum, tartus Cn (268) : połtrachu twégo znamię vczyniles/ gdy biczykie^m í powrozów vdzialany^m/ wlfytki kupuiące ij przedawaiące fkołciola wyrzuciles *OpecŻyw* 87v, 72v, 107, 107v, [127]; *Murm* 128; *Mymer¹* 7v; *TarDuch* B7; *Skorki konopne* íą dobre na czynienie powrozow. *FalZioł* I 33a; *LibMal* 1547/137v; *RejRozm* 398 [2 r.]; *RejKup* aa7v; *LubPs* ee2v; *GroicPorz* iiv; *Podobien* íeft k wołowi ktory w obfitości Ma przed íobą wftytkiego/ á w powrozye rogi *RejWiz* 54v; *Leop Ier* 38/12; *BibRadz Num* 4/26, 2.Reg 17/13, *Is* 54/2; *Przy* ktorych [słupach] áby były kołká dla závłoczenia powrozow áż do wirzchu fłupow *BielKron* 33v, 46v, 464v; *Plaga* [...]. *Proprie tantum, Zwierzchny* á odpodni powróz ná którím íeć bywa rofciągána. *Mącz* 302c, 140d [2 r.], 371c, 458a [2 r.]; *Ktemu [chorobie dobre]* też íeft kołyfanie/ vczyniwfzy łoze ná powrozíech *SienLek* 34; *Zálož koniowi* dwa powrozy ná fzyię *SienLek* 168; *powrozy hnet rozviefzác/ wyfufzyć/ y fchowác* ná drugi raz każę *GórnDworz* Qv, Qv, R [2 r.], Bb2 [2 r.]; *HistRzym* 67 [3 r.]; *RejZwierc* B4, 182v, 269v; ná íeden koniec przyvázano íięfzka waga/ ná drugi proć s powrozow záviefzono *BielSpr* 4v; *Wieże* też drzewíane przytaczáli pod mury/ przy ktorych wiefzách były mofty co íe wzdóžno [!] powrozy ná mur *BielSpr* 61, 61v, 74; *Słowo Ebreyfkie Háwoth* znáczy połtronek/ ábo powróz *BudBib* I 142b *marg*, 2.Reg 17/13, I 465b *marg*; *Calag* 472b; *táiemnie oftry powroz* ná íiele gołym nofíłá *SkarŻyw* 580, 29; *CzechEp* 47; *KochFr* 94; *Calep* 442a, 1055a; *Dla íeći y powrozow nie czofánych konopi* trzeba zofítávowác *GostGosp* 76; [InwMieszcz 1565 nr 124].*

powroz do czego (1): *GostGosp* 84; [Z tychże każdego dworzyszczá dają [...] po 1 powrozowi fyczanemu do íeci valoris gr 1 *LustrRus* 75].

powroz u czego (2): *Mącz* 106c; *o tym nic nie pífze/ choćiaż y kurká ná kościele/ y powrozy v dzwonow opífue. CzechEp* 191.

W połączeniu z przymiotnikiem odmaterialowym (17): *BartBydg* 131b, 136; *RejZwierz* 117; iż budy mieli [kanibałowie] śpiczâte iáko Namioty liścim Pálmowym przykrywáne/ á powrozy bawełnianymi powiązáne. *BielKron* 441v, 52, 82, 441v; *Canabinus funis*, Konopny powrós. *Mącz* 33a, 423d; *RejZwierz* 65v; *BudBib Iudic* 16/7, 8; *Calep* 953a, 1072b; áby powrozy łyczáné nie ináčéy były poczytáné w ráchunku/ iedno koždy po ósmi łkótów. *SarnStat* 374, 374, 375.

W połączeniu z przymiotnikiem oznaczającym zastosowanie (1): obieł sie ná dzwonnicy zá powroz dzwonowy tey nocy. *BielKron* 353v.

W połączeniach szeregowych (1): Bo mu iuż nápiżuy wozy Day rydl liekierę powrozy *RejRozpr* E; *BibRadz Num* 4/32; *Flagrum*, Bicz/ Rózgá/ Pręt á wiązánká/ Miotelką z różg/ Rzemieniá álbo powrozów/ Bicz Tátárski. *Mącz* 129c, 246a; *Calep* 920a; przy łzańcáh czyie łtoią wozy? Hártowne zbroie/ dźiálá/ y powrozy? *GrochKal* 27; ktorzy [diabli] poydą [...] z naczyniámi piekielnymi/ y łańcuchy/ y powrozy/ y okowy/ do wiązánia y karánia nieprzyiációł Chryłtułowych. *SkarKaz* 6a.

W porównaniach (2):

Jako comparatum (1): Czáfem byś y zdechl trábił y pędził [zwierzynę] do łieci/ Powrozy łie pádáią iáko łłábe nići *RejWiz* 130.

Jako comparandum (1): Spira multa significat, Primum spirae sunt Revolutiones sive circuli quae in seipsos non recurrunt, Krys/ okrąg álbo cirkiel kótórego łie koniec z końcem nie łchodźi ále łie ták wiye w koło yákoby powroz álbo wąż. *Mącz* 408b.

W charakterystycznych połączeniach: powroz bawełniany, dzwonowy, gruby (3), konopny (6), łyczany (7), mięszy, mocny, ostry, sitowy, spodni (odspodni) (2), srebrny, zgrzebny, zwierzchni(-y) (2), żylany; bicz (biczyk) z powrozow (4), proca (2); powrozy u dzwonow; oberznąc powroz(y), przeciágnąc, rozwinąc, záfóżyć, zwlec; za powroz chwycić, dźierżec, targać; powrozmi(-y) obtoczyć, wzwodzić.

Zwroty: »po powrozie(ch)(-ach) chodzić, latać, (s)puszczać się, chodzenie, latanie, chodzący, biegający, latający« [w tym: chodzić albo się spuszczać itp. (3)] [o wyczynach akrobatycznych] = *funambulus*, *sc(h)oenobates* *Mącz*, *Calep*; *ambulare super nervos et funes nerveos*; *petaurum*, *scoenobaticum* *Mącz*; *schoenobatica* *Calep* [szyk zmienny] (2:2:2:3:2:2:1:1): *Populus erat occupatus in funambulo*, Lud łie był záfáwił pátrząc ná mietelniki/ kótórzy po powrozách latáyą. *Mącz* 258c, 140d, 153a, 246, 295a, 371c [2 r.]; ták záfie morzpręgi [= *saltomortale*]/ latanie/ ábo chodzenie po powrozie/ by dobrze v nas było półpolite/ iednák bym ia łwemu Dworzáninowi tego nie dopuścił *GórnDworz* E3v; *RejZwierz* 78v; *Funambulus* – Kuglarzbiegájący po powroziech. *Calep* 442a, 953b [2 r.].

»kręcić powroz; powrozow nakręcić« = *funem torquere* *Mącz* (2;1); *RejFig* Cc3v; CHłop łyczáných powrozow/ nákręcił niemáło *RejZwierz* 117; *Mącz* 459a.

»powrozem(-y, -mi) (roz)ciágnąc (a. przyciágać), ciágnienie; na powrozách rozciágnąc« [rodzaj tortury] = *fidiculae* *Mącz* [szyk zmienny] (3;1;1): Opifuie táfé niektóre męki wedle Práwá miánowicie/ przes ciágnienie powrozmi *GroicPorz* iiv; *Mącz* 126c; Przed ktorey oczymá pierwey łyny potym męzá kiymi zbiwłzy: ná páách powrozy ciágnąc [!]/ y żeláznymi bláchámi palić [...] okrutnik rófkazał. *SkarŻyw* 63, 151; *LatHar* 292.

»(s)puścić (a. spuszczać) powroz, powrozem, na powroziech; spuścić (się), spuszczone po powrozie(ch)« = *submittere funibus Vulg* [szyk zmienny] (3:3:1;2:1): wprowadzili fie na wirzch domu/ ý łpułcili na powroziech człowieka chorého/ przed nogi pana Iezufa. *OpecŻyw* 43; *Leop Ier* 38/6; doczekawłzy nocy z gory [z więzienia] fie łpułcił po powrozyc *BielKron* 380, 46v; łpułć przyiaćielu miły ielzczę powroz á mnie wyćiągni *HistRzym* 67, 67 [3 r.]; [Paweł św.] z Dámálfzku przez mur łpułzczony po powrozie/ vćiekł. *SkarŻyw* 250, 249.

»powrozyc (s)targać, zerwać« = *rumpere funem Mącz* [szyk zmienny] (2:1): *Mącz* 360c; *RejZwierc* 163v; [Furta:] Co tu zá méy pámięci powrozów łtárgano/ Wrzećiądzów vkręcono *KochPieś* 28.

»powrozem (wy)ćiągnąć (a. wćiągnąć, a. przyciągać), wlec; powroz ku wćiąganiu« = *extrahere funibus Vulg; ductarius funis Mącz, Calep; funis subductuarius Mącz* [szyk zmienny] (6:1;1): *OpecŻyw* 140; Tákże wyćiągnęli Ieremiałfá powrozmi/ y wywiedli go z dołu *Leop Ier* 38/13; *BielKron* 238v; *Mącz* 96a, 97a; *HistRzym* 69; *RejPos* 225v; *Ductarius funis* – [...] powroz ktorim przyciągámi. *Calep* 343b.

»związać, związany powrozyc (I)« = *ligare in virgis PolAnt; adstrictus funibus Vulg* [szyk zmienny] (3:1): *Leop Ez* 27/24; rzekł iey [Samson Dalili] kuńlfzem: Gdyby mię liedmiá powrozyc żylanemi związano/ byłbych iáko drugi [tj. każdy inny] człowiek. *BielKron* 52; *BudBib Iudic* 16/7, 8.

Szereg: »powroz albo (i) łańcuch« (2): Nagotuydeż téż motznych powrozow/ ij dobrych łańtuchow abyłcie go [Jezusa] dobrze związali *OpecŻyw* 85; *FalZioł* IV 40d. [Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.]

Przen (12) : *OrzQuin* Aa3v; ktorey [śmierci] ferce (iełt iáko) fieci y niewody/ á ręce iey powrozyc. *BudBib Eccle* 7/26; łtudnie Iákobowe głębokie/ do ktorych wiádrá trzebá y powrozow/ to ielst rozmyłłania pilnego ná wyczerpánie przykłádow ze świętych łpraw y z żywotá ich. *SkarŻyw* 240.

powroz(y) czego (3): *BibRadz Os* 11/4; *HistRzym* 69v; Opałáły mię były powrozyc śmierci *BudBib Ps* 114/3.

Fraza: »powrozyc opletły, opasáły [kogo]; upłátany powrozyc« = *funes circumplexi sunt Vulg* [szyk zmienny] (1:1;1): *Leop Ps* 118/61; *BudBib Ps* 114/3; rátuycze mię/ ábym przed oblicznością nieprzyiaćioł moich/ nie vpadł/ vpłátany powrozyc ich. *LatHar* 589.

Zwroty: »powrozyc kręcić« (1): [ośliczka pogryzła chłopu nakręcone powrozyc] Tákżeć włzyłcy nierządni/ ty powrozyc kręca/ Pánie co ie chowáia/ nic nie robiąc łwięcą. A nędznik co wyrobi/ to oná pogryzie Bo síłá łyk potrzebá/ ná owy ich bryże. *RejZwierc* 117.

»powrozem(-mi) wćiągnąć (a. przyciągać)« = *in funibus trahere PolAnt* [szyk zmienny] (2): *BibRadz Os* 11/4; Potym iáko Gwido powrozem wćiągnął te^{go} rycerza (*kust*) zdołu (-). takież lyn Boży powrozem męki łwoiey wćiągnął nas z dołu nędze z mocy Dyabelłkiey. *HistRzym* 69v.

»związać jako powrozmi« (1): *Funes peccatorum circumplexi funt me [...]*. Oto przekazy grzełznikow związáły [!] mie iako powrozmi *WróbŻołt* 118/61.

Szereg: »powrozyc i (a) związki« [szyk 2:1] (3): Przyciągálem ie powrozmi ludzkości/ á zwiąłkami miłości [In funibus hominum traham eos, funibus charitatis] *BibRadz Os* 11/4; [Panie] Rozwiąż iey [duszy] związki y powrozyc *LatHar* 155, 331.

a. Służący jako pas do przewiązywania odzieży (12) : A wezłow miałto paćzierzy Na powrozie czo wenj wierzy Włfedy [mnich] nawiazal przed łobą *RejKup* cc4, t8v, cc5; Czemu Mniłzy chodzą w kápících/ w trepkách/ w powroziech [...]? *KrowObr* 133; *RejWiz* 161, 183v; *RejPos* 306; *SkarKaz* 580b; nákoniec taką pomłtę opowieda: [Miáłto woniey wdźięczney/ przyłtapi łmrod: miáłto złotych páłow/ powrozy [...]] *SkarKazSej* 704b.

Zwrot: »powrozem, w powroz opas(ow)ać się« [szyk zmienny] (2:1): *RejKup* r6v; Nie piłzeć tu Ewanyeliftá aby im [Pan] rołkázował/ [...] abyłcie łobie łby pogolili: Nie piłzeć abyłcie łie powrozmi opáłowáli *RejPos* 170v, 327.

b. Sznur służący do mierzenia (1) : Tákież Moábskiemu krolowi wczynił/ poráziwłzy lud iego/ y wymierzył mu powrozem zyemicę [tj. szeregi jeńców, którym rozkazał położyć się na ziem]/ ktore ludzi miał zołtáwić ku trybutowi áłbo dáni/ á ktore wygládzić. *BielKron* 70.

c. Lina okrętowa, skutna itp.; rudens Mącz, Calag; pes Mącz (22) : Przyłzłá ná nie táka niefortuná/ to iest wiátr á defzcz/ iż łie im kotfice s powrozy tárgály v okrętow *BielKron* 191v; Malus, Zageł/ drzewo ná łódzy zá ktore powrozy záwłóczą. *Mącz* 205b, 38b, 190d, 293d; Abowiem y márynarz łtáry á bywály/ co v rudlá ábo v kompáfu łpokoieim łtoi [...]/ dáłeko iesth potrzebnieyłzy niłzi owi co po powroziech biegáią/ máłztow łie áłbo żagłow chwytháią *RejZwierc* 163v; *StryjKron* 315; *Calep* 598a; *GostGosp* 88, 90, 92.

powroz od czego (1): Thedy łłuzebni obćięli powrozj od barki/ y dopułćili ij wplýnác. *Leop Act* 27/32.

powroz u czego (2): A ták łłuzebni obćięli powrozy v barki/ y dáli iey wpałć. *BibRadz Act* 27/32; A gdy łię żeglarze łtárali iáko by wćiec z okrętu/ y wypułzczáli barkę ná morze [...]. Tedy łłuzebni obćięli powrozy v barki/ y dopułćili iey odpáłć. *WujNT Act* 27/32.

W połączeniu z przymiotnikiem oznaczającym zastosowanie (4): Anchoralis funis, Kotwicny powrós. *Mącz* 9b; Rudentum sibilus, Piłzczenie powrozów łódźnych. *Mącz* 359d, 359d; *BudNT Act* 27/32.

W połączeniach szeregowych (2): W okręcie/ á co iest potrzebnieyłzego iáko máłzty/ iáko żagle/ iáko powrozy co to trzymáią? *GórnDworz* L16; *RejZwierc* 131v.

W charakterystycznych połączeniach: powroz(y) opatrować, przeciągać, zawłoczyć, zawodzić (3); po powroziech biegać; powroz(y) u (od) barki (barczane) (4), kotwicny, łódźny (2); pischczenie powrozow.

Fraza: »powrozy się (po)rwą, padają się« [szyk zmienny] (2:1): Ano łe rwą powrozy/ żagle łie pádáią/ Kotfice do dná płynác łedwe dołtawáią. *RejWiz* 3; *GórnDworz* Ff4v; *RejZwierc* 96v.

Zwrot: »powrozem przywężzować« = *cumować* (1): Primnesius vel primnesium, Pal do ktorego łódź przywężzuyą/ áłbo powróz którim przywężzuyą. *Mącz* 328c.

Szegreg: »lina, (albo) powroz« (2): Rudens, Liná áłbo powróz łódźny. *Mącz* 359d; *Calag* 436a.

Przen (1) :

W połączeniu szeregowym (1): Rołthropny márynarz gdy łie ma pułćić ná głębokołci morłkie tedy opátruie żagle łwoie/ powrozy/ máłzty/ y kotwice łwoie. A ty był łie obaczył ná iákie morze płyniełz/ mogłbył pewnie á włtáwicznie pociągáć powrozow łwoich/ żagłow y kotwic łwoich. Bo táł temu tylko idzie o rzeczy doczełne/ á tobie iuz nędzniku o rzeczy wieczne. *RejZwierc* 132.

d. *Pęta, więzy; sidła; laqueus, transenna Mącz* [w tym: *pl* (27)] (38) : A gdy ich [*sidel lew*] łam nie mogł łtargać/ [...] Wnet [*mysz*] fie ku śidłu rzućić/ A on powros przekaśiła *BierEz* M4v; *WróbŻolt* 139/6; *Mącz* 462c.

W porównaniach (7):

Jako comparatum (6): *Leop Iudic* 15/14; chcieli go poimąć/ trzałnął łobą/ opádły z niego powrozy iáko nići. *BielKron* 52, 52; tedy rozerwał (ony) powrozy/ iáko gdyby (kto) rozerwał powrozek zgrzebny/ kiedy przegore od ognia *BudBib Iudic* 16/9, *Iudic* 15/14. Cf »w powrozie«.

Jako comparandum (1): Niewłpominam tu iefztze/ [...] iáko tám Stuły łwoie na nie [*chrzczone dziatki*]/ by ná złodzieie powrozy kładziecie *KrowObr* 83.

Zwroty: »powrozy potargać (*a.* roztargać, *a.* roztargnąć), rozerwać« [w tym: *roztargnąć i rozerwać* (1)] = *rumpere virgas PolAnt* [szyk zmienny] (3:2): A iáko zwykł len od ognia (prędko) zgorywác/ ták (prędko) one powrozy ná łobie rołtargnął y rozerwał [*ita vincula quibus ligatus erat dissipata sunt et soluta*]. *Leop Iudic* 15/14, *Iudic* 15 arg; *BielKron* 52; *BudBib Iudic* 16/9.

»powrozy(-a)mi, -em) (z)wiązać (*a.* przywiązać), związan(y); przywiązać, włożyć powroz(y); na powrozie wiązać; dla związania powrozy« = *vincire restibus Vulg; dare funes, ligare in funibus PolAnt* [szyk zmienny] (9:5;2:1;1;1): *OpecŻyw* 126, 138v, 139; Iezu kthorys powrozem związany za ręcze y za łzije/ krzyż thwoy włafnemi ramiony nołił. łmi(łuy) fie nad nami. *TarDuch* [C4]v; Prozo iefł pła łtárego ná powrozie wiązać *March*³ V7v; *Leop Iudic* 15 arg, *Iudith* 6/9; *BielKron* 52, 227; A oto włożyłem ná cię powrozy źefię [ł] nie obroćiłz z boku twego ná bok twoy *BudBib Ez* 4/8, *Iudic* 15/13, 14, *Ez* 3/25, I 409a marg; Temi powrozmi lud twoy wiązać miano *GrochKal* 27; *LatHar* 80, 273, 316, 330.

Szereg: »powrozy i okowy« (1): wnetże opádły powrozy y okowy z ręku iey *SkarŻyw* 152.

Wyrażenie przyimkowe: »w powrozie(ch)(-ach)« (5): *RejZwierc* 221 v; bić go kiymi kázał/ y włoczyc w powrozie po włzytkim mieście. *SkarJedn* 137; *LatHar* 277; [łaby fie w ogrodzie zá grzechy náłze poimąć dał/ y łromotnie w powroziech do miáłta prowadzić dopuścił. *WujPosN* 1584 I 260 (*Linde*)].

~ *W porównaniu* (1): iáko iefł płácź łlbo iákie nárzekanie ná cię iego [*uprowadzonego w niewolę tatarską*] [...]/ ktory w powrozie iáko złodziey/ w niewinności łwoiey łkacze przy koniu pogániná łrogiego. *RejZwierc* 186v.

Szereg: »w powrozach albo łáacuchach« (1): Iż máłych złodzieiow o w w powrozách albo łáacuchách łelázných tráćá. *PowodPr* 79. ~

Przen (5) : Swowolny kiedy włtyd łtráci/ A z łotrołtwem fie pobráći/ Niewiem dáley co ma łtrácić/ Iedno fie s powrozem zbrácić. *RejZwierc* 232; Dłuz[e]y mi nie łzá mowić/ bo z łiniále mrozy Ná mię/ iefłi nie zniknę/ gotuią powrozy. *RybGęśli* B4.

[*powróz czego*: A co się tknie z drugiej strony powroza wiecznej a żywej niewolej [...]: Iż jako o takim powrozie wiecznej i żywej niewoli rzeczypospolitej [...] wiadomości ładnej u nas nie mamy *ListyZygmAug* 1565/497.]

Zwrot: »rwać powrozy« = *być ukaranym więzieniem* (1): Bo kto nie ma z młodu grozy/ Rad ná łtárość rwie powrozy. *RejZwierc* 232.

Wyrażenie: »powroz samaryjski« = *zniewolenie przez Samaryjczyków(1)*: Przeto mowił Pan Bog przez Proroká: [...] wyciągnę ná Ieruzálem powroz SámáriyŃki/ y zgładzë ie *BielKron* 90.

a) Wiązanie w pęta (1) :

W połączeniu szeregowym (1): iŃz w tym powołaniu/ zaráz Páwłowi S: vkazał Pan ChryŃtus [...] dochody ná vrząd ApóŃtółŃki: kámienie/ powrozy/ więziénia/ vćiekánia/ zelżywoŃci/ łromocenia/ ná óŃtátek śmierz hániebná ná tym świcie. *SkarŻyw* 82.

e. Pętla, stryczek; laqueus, potio vincea Cn (37) : iuz ma być powrozem ná Ńzubienicy nácechowány/ áby więcey ludźiom nieŃzkodźił *GroicPorz* kkv; *BielKron* 353v; *GórnDworz* T6; Y wiedziono ie nád rzekę/ [...] dawiono ie powrozy/ y miotano w wodę. *SkarŻyw* 76, 413, 546; Restis – Powroz, łtriczek. *Calep* 918b; *Phil* D.

W porównaniu (3): Ták zá námi czás chodzi iáko kát s powrozem. *RejWiz* 53v, 55; *RejPos* 305v.

Zwroty: »być na powrozie« = *być powieszonym (1)*: Gdy tu wnidzieŃz miey myŃl w grozie/ Wiefz że zle być ná powrozie. Przeto mie Ńklepem názwano/ Aby o mię zle karano. *RejZwierc* 237.

[*peryfr.* »drgnąć nogą na powrozie« = *być powieszonym*: kiedybyŃcie zá czáŃu Iágiellá [!] Krolá ták bluźnili/ pewnieby ktory z was drgnął nogą ná powrozie. *ŁaszczOkulary* Ev (*Linde*).]

peryfr. »targać szyją powroz« = *być powieszonym (1)*: Kto Ńie o ty drzwi pokuŃi/ Tárgác Ńzyją powroz muŃi. *RejZwierc* 237.

»włóżyć, oblec powroz na szyję; wdziac na się powroz« [*na znak pokuty lub hańby*] = *accingere a. ponere funem PolAnt* [*szyk zmienny*] (2:1;1): Iedni go [*Chrystusa*] za Ńfyię bili/ drudzy nogami popychali/ drudzy na Ńfyię powroz włóżyli *OpecŻyw* 114v; *BudBib* 3.Reg 20/31, 32; wdziawŃzy ná Ńię powroz/ padł do nog iego/ záłuiąc złoŃci Ńwych *SkarŻyw* 546.

»włóżyć, wrzucić powroz na szyję; na się powroz wdziac« [*aby targać, włóczyć*] [*szyk zmienny*] (2:1;1) Widząc pogánŃcy biŃkupi iż ich koŃcioły przezeń niŃzczáły/ wrzucili mu powroz ná Ńzyię/ tárgáli go thám y lám áz vmarł *BielKron* 143v, 163v; *SkarŻyw* 363 [2 r.].

»włóżyć, zawździać na szyję powroz« = *powiesić się a. udawać to* [*szyk zmienny*] (1:1): czo gdy Lipniczki poŃtrzegł/ włóżywŃzy Ńobie powroz ná Ńzyię/ zákládał go na bálkę/ rzkomo Ńie chcąc obieŃć *GórnDworz* T6; Iudalzá potępił grzech; [...] y Ńumnienie lámó. Záwździał ná Ńzyię powroz *KlonWor* 31; [*DramStp* II 361].

Wyrażenie przyimkowe: »w powrozie« (1): Symoná Hetmáná IerozolimŃkiego po rynku zá Ńzyię w powrozye wodzono *BielKron* 147v.

Przen (14) :

Zwroty: »na powroz gonić« = *narażać się na niebezpieczeństwo (1)*: Gdyż vcźniowie prawdziwi ChriŃtuŃowi/ będąc iáko owieczki bes rogow/ ná kátá gonić/ áni ná powroz nie máią *CzechRozm* 248v.

»sobie powroz gotować« (1): Nieprzyiaćiel [*tj. diabeł*] ŃkuŃił mię ciężko telknoŃciá do rodzicow y do domu mego. Ale Ńobie powroz gotuie. Bo iefli poydę wrocę Ńię w dom oycá mego da Pan Bog/ tám zetrę Ńzyię y głowę ie⁸⁰. *SkarŻyw* 134.

»kłaść sobie powroz na szyję« = *podejmować rzecz niebezpieczną* (1): iefli mu fie kiedy miłość w ferce wkrádnie/ then czás iuz musi być dobrze oftrożnieifzym/ áby lam fiebie ofzukác niemogł/ kładąc łobie powroz ná fzyię *GórnDworz Mm*.

»zemknąć się z powroza« = *uniknąć niebezpieczeństwa* (1): A pomoże ćwiczenie/ pomoże y grozá/ Iż nálfy brácia drudzy zemkną fie s powrozá. *RejWiz* 100.

a) Śmierć przez powieszenie (10) : *RejZwierc* 237; *KochFr* 109; Oddal od siebie niezmierny á niebácźny łmutek Iudałzow/ ábyś fię zniego pirwey do powrozá/ niżeli do miłofierdzia Bożego nievćiekł. *SkarŻyw* 168.

W połączeniach szeregowych (3): iż zwierzchnofści ábo wrzędu Swietłkiego z mieczem/ klozą/ ogniem/ kátem/ powrozem/ fzubienicą [...] do zboru wiernych á łczyrych vcźniow Chriřtułowych nie potrzebá. *CzechRozm* 248v; *CzechEp* 15, 25.

Zwroty: »powroza (być) godzien« [*szyk zmienny*] (3): TRębácźá zwiázánego/ w pęćie zmáłowáli/ A nád nim łzubenicę/ co mu zgotowáli. [...] Tákźeć równie podłzczuwácź/ co rádzi do złego/ Godzyenby s tym trębácźem/ też powrozá tego. *RejZwierc* 117; *GórnDworz* O3; *SkarŻyw* 574.

[»powrozem pachnąć« = *zasługiwać na śmierć przez powieszenie*: Metaphorice, To powrozem pachnie. Res łufpendio digna. *StatorGramm* M8v.]

[*Wyrażenie*: »sądzon powrozem«: Iefliby też kto kradł drzewo [budowane/ áłbo co innego] w nocy/ chocby [!] było mniefy niż trzy łzelági/ ma być sądzon [łykiem áłbo powrozem.] *SzczerbSpecSax* 521 (*Linde*).]

Szeregi: [»łyko albo powroz«: *SzczerbSpecSax* 521 *cf* *Wyrażenie*.]

»powroz albo szubienica« (1): y ná lichfiarzá cztery powrozy áłbo łzubenice/ ná złodźiefiá tylko dwie łkázuią *GostGospSieb* +2v.

b) [Człowiek, który zasłużył na karę śmierci przez powieszenie: Ej! weźmiesz kijem, nie wołaj, powrozie *Otwin(?)Erot* 48; A jeszcze tego s[t]łukę wnet powroza, Co bez mej wolej śmiał konie wywodzić. *Otwin(?)Erot* 82.]

f. Bicz, różga (11) : *KrowObr* 77; Pan Kryřtus kácérze wyganiał z Kościolá powrozem. *OrzQuin* Aa3v *margin*.

Zwroty: »powrozy (1) bić, biczować« (1:1): A wziąwłfy go [*Jezusa*]/ ku łlupowi go zafie przywiázali/ ij powrozy cięłłko biczowali *OpecŻyw* 115v; *SkarŻyw* 152.

»powrozami chlustać się, sieć się« (1:1): drugie [*kompanije*] fię powrozámi łiefłty/ á drugie żeláznyymi łáncuchámi záprawdę bez miłofierdzia dobrowolne karánie przyjmuiąc *ReszList* 162, 163.

Przen: *Chłosta* (5) : *RejKup* Nv; Powrozá ná kácérzá trzebá/ nie píłmá. *OrzQuin* Aa3v; Nie trefna więc tho záwždy bywa grozá/W wieczor fie kijá bać ráno powrozá. *RejZwierc* 221v; *SkarKaz* 457a; Ieft dawne práwo ná to [*na kradzieź bydła*]/ ieft gotowa grozá: Nie boifłzi fię Bogá/ zboifłz fię powrozá. *KlonWor* 25; [*GrzegŻarnPos* 1597 53v (*Linde*)].

2. Miara długości równa 44 łokciom morawskim (1 łokieć w zależności od okolicy miał od 57,6 do 59,5 cm) (1) : Sychtá ieft Morawłkim łokciem wymierzóná/ á wnię poczytáią łokci iedennaście. Tych Sychét w Powroziéch Cztérzy. *Strum* F4.

Synonimy: **l.** *lina, lyko, postronek, stryczek, sznur, sznura*; **d.** *pętlica, pęto, więzy, związka*; **f.** *bicz, rozga.*

Cf POWROZOBIEGUN

AK, ZCh